

Dünyada Nüfusun Dağılımını Etkileyen Etmenler

Dünya nüfusu geçmişten günümüze sürekli artarak değişim göstermiştir. Nüfus miktarındaki değişim dışında nüfusun dünya üzerindeki dağılımı da aynı kalmamış, zaman içinde değişmiştir. Nüfus yeryüzüne eşit ve dengeli dağılmamış, kıtalara ve ülkelere göre farklılık göstermiştir. Nüfusun dünya üzerindeki dağılımının farklı olmasında doğal, beşerî ve ekonomik faktörler etkili olmuştur.

A) Doğal Faktörler

- Enlem
- İklim Koşulları
- Yeryüzü şekilleri
- Kara ve denizlerin dağılımı
- Verimli tarım alanları
- Akarsu havzaları
- Bitki örtüsü

Yeryüzünde nüfus dağılımını etkileyen etmenlerden biri **enlem**dir. Sıcaklığın çok yüksek olduğu sıcak kuşak ile sıcaklığın düşük olduğu soğuk kuşak, ılıman kuşağa göre daha az nüfuslanmıştır. Dünya nüfusunun büyük bir kısmı ılıman kuşakta toplanmıştır.

İklim; insanların yaşam koşullarını ve ekonomik etkinliklerini etkilemektedir. Bu nedenle dünya nüfusunun büyük bir kısmı, iklimin daha elverişli olduğu orta kuşakta yaşamaktadır. İklim koşullarının elverişli olmadığı Amazon ve Kongo havzaları, seyrek nüfuslu alanlardandır. Bu bölgede alçak yerlerde nem ve sıcaklığın fazla olmasından dolayı nüfusun önemli bir kısmı yüksekliği 2000 metreden fazla olan alanlarda toplanmıştır. Yağışın az olduğu çöl alanları da yeryüzünün seyrek nüfuslu bölgelerindedir. Bu nedenle Orta Asya'da yer alan Gobi, Tarım, Çungarya, Taklamakan çölleri;

Arabistan Yarımadası, Güneydoğu Asya'da Tar, Kuzey Afrika'da Büyük Sahra, Güney Afrika'da Kalahari, Güney Amerika'da Atakama çölleri ile Kuzey Amerika'nın batısındaki çöl alanları yeryüzünün seyrek nüfuslu bölgeleridir. Buzullarla kaplı alanları oluşturan Antarktika Kıtası, Grönland ve çok yüksek dağlık alanlarda nüfus yok denecek kadar azdır. Yerleşik hayatın olmadığı kıta ise Antarktika'dır.

Nüfus dağılışı bakımından **yer şekilleri** önemli bir etmendir. Dünya nüfusunun önemli bir kısmı engebenin az olduğu yerlerde yaşamaktadır. Engebenin çok olduğu yerler seyrek nüfusludur. Bu nedenle dağlık alanların önemli bir kısmında nüfus azdır. Engebenin yanı sıra yükseklik de önemli bir etmendir. Dünya nüfusunun büyük bir kısmı yüksekliği 500 metreden az alanlarda toplanmıştır. Bu nedenle Himalayalar, Kayalık ve And Dağları başta olmak üzere yüksekliği çok fazla olan dağlarda nüfus azdır.

Nüfus dağılışını etkileyen etmenlerin başında **kara ve denizlerin dağılışı** gelmektedir. Her ne kadar bazı kıyılarda, teknelerde yaşayan insanlar varsa da denizler, nüfus dağılışında bir engeldir. Aynı şekilde göller ve bataklıklar da nüfus dağılışını sınırlandıran etmenlerdendir. Dünya nüfusunun Kuzey Yarımkürede daha fazla toplanmasında, karaların daha fazla yer kaplaması ve nüfusun da bu alanda daha fazla olmasında etkili olmuştur. Güney Yarımkürenin orta kuşağı karaların en az olduğu kuşaktır. Bu yüzden Güney Yarımküre 'de nüfus azdır.

Verimli tarım alanları; Tarıma elverişli topraklar ve güz otlakların bulunduğu meralar, tarım ve hayvancılıkla uğraşan topluluklar için elverişli alanlardır. Bu nedenle verimli tarım alanları ile hayvancılığa elverişli otlaklar insanların yaşadığı başlıca alanlardandır. Orta kuşakta nüfusun en fazla toplandığı alanlardır. Akarsu vadi tabanları, deltalar bu kuşaktaki yoğun nüfuslu alanlardır. Volkanik arazilerde toprak mineral bakımından zengin ve verim fazla olduğundan volkanik tehlikeler olsa da bu alanlar nüfusun fazla olduğu alanlardır.

Akarsu havzaları; Yaşam için hayati bir önem taşıyan su, nüfus dağılışında önemli bir etmendir. İlk yerleşmelerden günümüze kadar insanlar yaşamak için su kaynaklarının bulunduğu yerleri seçmişlerdir. Bu nedenle su kaynaklarının az olduğu yerlerde nüfus azdır. Akarsu havzalarında verimli tarım alanlarının olması, suyun bol olması tarımın gelişmesini etkileyerek nüfusun bu alanlarda artmasına sebep olmuştur. Bu genellemeye ekvatorial kuşak akarsuları (Amazon, Kongo) ve kutup kuşağı akarsuları uymaz. Ekvatorial bölgede yüksek nem ve sıcaklıktan, kutuplarda ise düşük sıcaklıktan dolayı nüfus seyrekdir.

Sık nüfuslu akarsu havzalarına;

Avrupa'da Ren,
Afrika'da Nil,
Asya'da indus,
Ganj, Fırat, Dicle,
Amerika'da Mississippi nehirleri örnek olarak verilebilir.

Bitki örtüsü; bitki örtüsünün gür ormanlık olduğu alanlar yerleşmeye uygun değildir. Örneğin; Amazon, Kongo havzalarındaki ormanlık alanlar yerleşmelerin çok az olduğu alanlardır.

B) Beşerî Faktörler

- Ulaşım
- Tarihi özellikler
- Ticaret
- Turizm
- Sanayi
- Eğitim vb.

Nüfus dağılışını etkileyen beşerî etmenlerin başında ekonomik etkinlikler yer almaktadır. Sanayi Devrimi'ne kadar olan sürede en önemli ekonomik etkinlik tarım olduğundan tarıma elverişli alanlar, yeryüzünün sık nüfuslu yerleriydi. Günümüzde de tarıma elverişli yerler sık nüfusludur.

Sanayi Devrimi'nden sonra dünya genelinde sanayi merkezlerine doğru büyük bir göç dalgası başladı. Bu göç dalgası günümüzde de devam etmektedir. Bu nedenle dünya nüfusunun önemli bir kısmı sanayi merkezlerinin bulunduğu yerlerde toplanmıştır. Kuzey Amerika'nın doğusu, Batı Avrupa ve Doğu Asya bu nedenle yeryüzünün sık nüfuslu bölgelerindedir.

madenciliktir. Bir bölgede maden çıkarılmaya başlandıktan veya madeni işleyecek fabrika kurulduktan sonra o yerin nüfusu hızla artmaktadır. Örneğin Almanya'da Ruhr Bölgesi, kömür yataklarının yoğun olarak işlenmeye başlanması ve burada demir çelik sanayisi kurulmasından sonra hızla nüfuslanmış, Avrupa'nın en kalabalık yerlerinden biri olmuştur.

Turizm de nüfus dağılışını etkileyen etmenlerdendir. Turizme elverişli olan yerler de turizm hizmeti veren kurum ve kuruluşlardan dolayı nüfuslanmaktadır. Bu tür yerlerin bir kısmı yılın belirli dönemlerinde turist akınına uğramaktadır. Özellikle Akdeniz kıyıları (İspanya, Fransa, Yunanistan ve Türkiye), yaz döneminde nüfusu artan ülkelerdendir.

Ulaşımın geliştiği yerlerde sanayi, ticaret, eğitim, kültür, sağlık ve hizmetlerde gelişebileceğinden nüfus da o yörede artar. Tarihi, turistik yerler de nüfusun artmasında önemli bir etkidir. Örneğin İstanbul'un Osmanlılara, Bizanslılara, Romalılara başkentlik yapması o donemi yansıtan tarihi güzelliklere sahip olması turizmi canlandırır.

NOT: Nüfusun dağılışında doğal şartların (yer şekilleri, iklim, bitki örtüsü, su kaynakları gibi) belirleyici olduğu ülkeler ve bölgeler, ekonomik bakımdan geri kalmış alanlardır. Gelişmiş bölge ve ülkelerde nüfusun dağılışı daha çok ekonomik koşullara bağlıdır.

Nüfusun yeryüzünde yoğun olduğu yerler;

- ABD'nin doğu kıyıları
- Avrupa'nın güney ve batı kıyıları
- Muson Asya'sı, Japonya, Endonezya
- Nil vadisidir.

Dünyanın seyrek nüfuslanmış yerleri

- Ekvator çevresinde 1000 metrenin altındaki yerler
- Soğuk bölgeler
- Yüksek, dağlık, engebeli yerler. (Ekvator çevresi hariç)

Dünyanın nüfuslanmamış yerleri

- Su yüzeyleri
- Kutup bölgeleri
- Çöller
- Bataklık alanlar

Doğa koşullarının uygun olduğu ilk kültür merkezleri pek çok insanı besleyebilen yörelerde kurulmuştur. Uygun iklim şartları, verimli topraklar ve su insanların dağılımında temel etken olmuştur. Mezopotamya'da, Nil Vadisi'nde verimli topraklar ve su olduğundan ilk yerleşmeler buralarda gelişmiş ve bu alanda nüfus artmıştır.

İnsanlar kendileri için gerekli su, besin ve maddelerin çoğunu karalardan karşılarlar. Bu besin ve maddelerin dünyada dengesiz dağılımı nüfusun da dengesiz dağılımında etkili olmuştur. Suyun varlığı ya da yokluğunun nüfusa etkisi çok büyüktür. Yağışın çok olduğu bölgeler genel olarak yoğun nüfuslu bölgelerdir. Örneğin Çin'in yağışın çok olduğu su sorununun yaşanmadığı doğu kesimlerinde nüfus çok fazlayken suyun az olduğu batı kesimlerinde nüfus azdır. Dünyada mineral kaynaklar da dengesiz dağılmıştır. Bazı ülkelerde önemli yer altı kaynakları çok fazlayken bazı ülkelerde çok azdır. Bu da nüfus dağılışını etkilemektedir. Örneğin; Ortadoğu'da petrol yataklarının, Rusya Federasyonu'nda ve Güney Afrika'da altın rezervlerinin çok olması nüfuslanmada etkili olmuştur. iklim şartları başta tarımı, sanayi faaliyetlerini etkilediğinden iklim şartlarının elverişli olduğu alanlar yoğun nüfuslu alanlardır.

Verimli topraklar ve kolay ulaşılır su kaynakları nedeniyle insanlar daha çok vadi tabanlarında ve deltalarda yoğunlaşır. Yer şekillerinin sade olduğu az eğimli ve eğimsiz araziler ulaşımın kolay sağlanmasından nüfuslanma açısından daha elverişli alanlardır. Japonya'da düz alanlar az olmasından dolayı çok değerlidir. Japonya'nın yanı sıra Endonezya adaları ve Filipinler gibi bazı yerlerde tepe yamaçlarında tarım amaçlı teraslamalar yapılmıştır.

**COĞRAFYA
HOCASI**